

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI BADIY ADABIYOT BILAN TANISHTIRISH USULLARI

Safoxonova Xonzodabegim Kamoliddin qizi
Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika
universiteti Maktabgacha ta'lim fakulteti "Maktabgacha ta'lim
psixologiyasi va pedagogikasi" yo'nalishining 4 kurs talabasi

Maktabgacha yoshdagi bolalarni badiiy adabiyot bilan tanishtirish — bu bolalarda tilni rivojlantirish, estetik idrokni shakllantirish va ijodiy qobiliyatlarni oʻstirishda muhim oʻrin tutadi. Badiiy adabiyot orqali bolalar dunyoqarashini kengaytirish, his-tuygʻularini anglash va ifodalash, qahramonlar orqali yaxshi va yomonni ajrata olish, tasavvur va xayolni rivojlantirish imkoniyatiga ega boʻladilar.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni badiiy adabiyot bilan tanishtirish usullari turli pedagogik yondashuvlarga asoslanadi. Maktabgacha yoshdagi bolalarni badiiy adabiyot bilan tanishtirishning quyidagi usullari:

1. Oʻqish va tinglash faoliyatlari.

a). Oʻqish, bolalarga badiiy asarlarni oʻqib berish, ularda kitobga boʻlgan qiziqishni rivojlantirishning birinchi bosqichi hisoblanadi. Oʻqish jarayonida quyidagi metodik usullarni qoʻllash mumkin:

Sheʼrlar, hikoyalar va ertaklarni oʻqish: Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun qisqa va sodda boʻlgan hikoyalar, ertaklar va sheʼrlar tanlanadi. Bu bolalarning tinglash va tushunish qobiliyatlarini rivojlantiradi.

Tonlamali va ifodali oʻqish: Oʻqilgan asarni ifodali, tonlamali va turli ovozlarda oʻqish bolalarning diqqatini jalb etadi va oʻqilgan asar haqida tasavvur qilishlariga yordam beradi.

b). Tinglash. Bolalar uchun badiiy asarlarni tinglash, ularning diqqatini jamlash va asarni anglash imkonini beradi. Oʻqilgan hikoya yoki ertakni tinglagan bolalar oʻz fikrlarini bildirishi, savollarga javob berishi va oʻz tushunchalarini shakllantirishi mumkin.

Qisqa hikoyalar va ertaklarni tinglash: Bolalar oʻqilgan asarni toʻliq tushunishlari uchun soʻzlashuvga oid savollar berish, oʻqilgan matnni qisqacha tahlil qilish.

2. Teatr va sahna faoliyatlari.

Badiiy adabiyot bilan tanishtirishda teatr va sahna faoliyati katta ahamiyatga ega. Bu usul bolalar oʻqilgan asarlarni jonlantirish va ular bilan yaqindan tanishish imkonini beradi:

Qoʻgʻirchoq teatri: Bolalar uchun qoʻgʻirchoq teatrida personajlar orqali hikoyalarni oʻynash, bolalarning tasavvurlarini kengaytiradi. Qoʻgʻirchoqlar yordamida hikoyalarni oʻynash, bolalarni drama oʻyinlariga jalb qilish.

Bolalar teatri: O'qilgan hikoyani sahnada ijro etish orqali bolalar o'zlarini personaj sifatida tasavvur qilib, o'qigan asarlarini amalda qo'llashadi. Bu ularning badiiy ko'nikmalarini rivojlantiradi va kreativ fikrlashni o'rgatadi.

3. Suhbatlar va fikrlarni bayon etish.

O'qilgan badiiy asar haqida bolalar bilan suhbatlar o'tkazish, ularni fikrlarini bayon qilishga undash juda muhimdir:

O'qilgan asar haqida suhbat: O'qilgan hikoyaning asosiy voqealarini, qahramonlarini va ularning his-tuyg'ularini bolalar bilan muhokama qilish, ularga asar haqidagi fikrlarni bildirish imkoniyatini beradi.

Savol-javob usuli: Suhbat davomida bolalarga o'qilgan asar haqida savollar berish (masalan: "Qahramon nima qilishni xohladi?", "Bu holatda nima bo'lishi mumkin?") orqali ularning fikrlash jarayonlarini rivojlantirish.

4. Vizual vositalar va ko'rgazmalar.

Bolalar uchun rasmlar kitoblar va illyustratsiyalar badiiy adabiyot bilan tanishtirishda muhim vosita hisoblanadi:

Rasmlar kitoblar: Kitobda berilgan rasm va rasmlar orqali bolalar o'qilgan matnni tushunishni osonlashtiradilar. Rasmlar kitoblar bolalarga tasavvur qilish va o'qiganlarini ko'rish imkonini beradi.

Interaktiv ko'rgazmalar: Kitobdagi voqealarni bolalar bilan birgalikda yaratish, rasm chizish yoki o'yindan foydalanish orqali o'qilgan asarlarni amalda tasavvur qilish.

5. Ijodiy faoliyatlar.

Bolalarni badiiy adabiyot bilan tanishtirishda ijodiy faoliyatni rivojlantirish juda muhimdir:

Rasm chizish va qo'llanma ishlash: O'qilgan asar yoki hikoya asosida bolalar rasm chizish, qo'llanma ishlash orqali o'z tasavvurlarini yaratadilar. Bu ularning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi.

Hikoya yoki ertak yaratish: Bolalar o'qilgan asar asosida o'z hikoyalari yoki ertaklarini yaratishlari mumkin. Bu ularning ijodiy va til ko'nikmalarini rivojlantiradi.

6. O'yinlar va drama faoliyatlari.

Bolalarni badiiy adabiyot bilan tanishtirishda o'yinlar va drama faoliyatlari muhim o'rin tutadi. Bu usullar bolalarning tasavvurlarini rivojlantirish va o'qilgan matnni amalda qo'llash imkonini beradi:

Teatr o'yinlari: Bolalar o'qilgan hikoyalarni sahnada o'ynash, o'zlarini personaj sifatida tasavvur qilishlari mumkin. Bu ularning badiiy va estetik didini rivojlantiradi.

Drama o'yinlari: O'qilgan asar yoki hikoya asosida bolalar turli drama o'yinlari o'ynash orqali o'z fikrlarini ifodalashga o'rganadilar.

7. Multimedia vositalaridan foydalanish.

Bugungi kunda multimediya vositalari yordamida bolalar bilan badiiy adabiyot bilan tanishtirishda innovatsion yondashuvlar qo'llaniladi:

Elektron kitoblar va audiokitoblar: Bolalarga audiokitoblar yoki interaktiv elektron kitoblar yordamida badiiy adabiyotlarni taqdim etish, ularning diqqatini jalb qilish va ularning matnni tushunishini osonlashtiradi.

Video va animatsiyalar: Hikoya yoki ertakni video yoki animatsiya shaklida bolalarga ko'rsatish, ularning o'qilgan matnni yaxshiroq anglashlariga yordam beradi.

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha yoshdagi bolalarni badiiy adabiyot bilan tanishtirishda foydalaniladigan usullar ko'plab pedagogik yondashuvlarga asoslanadi. O'qish va tinglash, teatr va sahna faoliyatlari, suhbatlar, ijodiy faoliyatlar, multimedia vositalari kabi metodlarni qo'llash bolalarning badiiy tasavvurlarini rivojlantirish, ularni til va muloqotga o'rgatish va estetik idrokni shakllantirishga xizmat qiladi. Bu usullar bolalar uchun badiiy adabiyot dunyosini ochib beradi, ular uchun kitoblarni qiziqarli va foydali qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Sh.F.Daminova Maktabgacha yoshdagi bolalarni badiiy asarlar bilan tanishtirish pedagog tarbiyachilar o'rni *Ekonomika va sotsium jurnali* 2023 y.
2. X.J.Jabborova Maktabgacha yoshdagi bolalarni tabiat bilan tanishtirish "Ijtimoiy pedagogika" O'quv qo'llanma.2009 y.
3. Chorjeva, D. (2020). DIAGNOSTICS AS A BRANCH OF PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL KNOWLEDGE AND TYPE OF RESEARCH ACTIVITY OF A TEACHER. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences* Vol, 8(3).
4. Choriyeva, D. (2022). TARBIYACHINING PEDAGOGIK MAHORATINI OSHIRISHDA PEDAGOGIK TEXNIKANING ROLI. *Zamonaviy dunyoda pedagogika va psixologiya: Nazariy va amaliy izlanishlar*, 1(24), 101-103.
5. Чориева, Д. А. (2021). МЕТОДЫ И ПРИЕМЫ РАБОТЫ С АГРЕССИВНЫМИ ДЕТЬМИ. In *Человек в современном мире: пространство и возможности для личностного роста* (pp. 152-161).
6. Чориева, Д. А. (2019). Педагогическая диагностика в условиях дошкольного образования. *Актуальные проблемы современного образования: опыт и инновации*, 86.
7. Чориева, Д. А., & Ражабова, Г. Ф. (2022). ЗНАЧЕНИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО ДИАГНОСТИЧЕСКОГО СРЕДСТВА В ДОШКОЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ. *Results of National Scientific Research International Journal*, 1(6), 327-343.
8. Чориева, Д. А. (2022). ПЕДАГОГИК-ПСИХОЛОГИК ДИАГНОСТИКА ФАОЛИЯТИ БИЛАН ШУҒУЛЛАНУВЧИ ШАХСГА ҚЎЙИЛАДИГАН ТАЛАБЛАР: <https://doi.org/10.53885/edinres>. 2022.9. 09.014 Чориева Дурдона Анваровна Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети Мактабгача таълим факультети Мактабгача таълим психологияси ва педагогикаси кафедраси педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), в. б. доценти. Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал, (9), 99-102.